

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет»

проф. С.О. Омельченко

« »

2020 р.



ВИТЯГ

з протоколу фахового семінару спільного засідання кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти та кафедри теорії і практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» від 08 липня 2020 року

ПРИСУТНІ: **Стешенко В.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти; **Гаврілова Л.Г.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і практики початкової освіти; **Хижняк І.А.** – доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової, технологічної та професійної освіти, професор кафедри теорії і практики початкової освіти; **Вовк Н.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти; **Лихолат О.В.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти; **Пшеничний М.В.** – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти; **Бескорса О.С.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти; **Вікторенко І.Л.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти; **Ішутіна О.Є.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти; **Хващевська О.О.** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти; аспіранти кафедр.

ЗАПРОШЕНІ: **Омельченко С. О.** – доктор педагогічних наук, професор, ректор ДДПУ; **Набока О.Г.** – доктор педагогічних наук, професор, перший проректор із науково-педагогічної роботи ДДПУ; **Бондаренко В. І.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальнотехнічних дисциплін, безпеки життєдіяльності та автосправи; **Курінна С. М.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти та соціальної роботи; **Топольник Я. В.** – доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки вищої школи; **Саяпіна С. А.** – доктор педагогічних наук, доцент, декан факультету гуманітарної та економічної освіти; **Шульга Т. В.** – завідувач аспірантури ДДПУ.

Головуючий на засіданні: **Стешенко В.В.** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДДПУ.

Секретар засідання: Хвещевська О.О. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і практики початкової освіти ДДПУ.

Рецензенти:

Набока Ольга Георгіївна – доктор педагогічних наук, професор, перший проректор із науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»;

Бескорса Олена Сергіївна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет».

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Про рекомендацію до захисту дисертації **Григор'євої Віти Анатоліївни «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини»**, представленої до попередньої експертизи на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями).

СЛУХАЛИ:

1. Головуючого фахового семінару спільного засідання кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти та кафедри теорії і практики початкової освіти – доктора педагогічних наук, професора кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти **Степенка В. В.**, який ознайомив присутніх із біографічними даними **Григор'євої В. А.**

Григор'єва Віта Анатоліївна народилася в селі **Золоті Пруди** Олександрівського району Донецької області у 1981 році. У 2003 році закінчила **Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов**, отримала повну вищу освіту за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Мова і література (німецька) та українська мова і література» та здобула кваліфікацію вчителя німецької мови та зарубіжної літератури, української мови і літератури.

З вересня 2005 року по листопад 2011 року працювала викладачем німецької та української мови в **Краматорському вищому професійному училищі №14**. З лютого 2015 року по вересень 2017 року – асистент кафедри лінгвістики **Донбаської національної академії будівництва і архітектури**. Із вересня 2017 року по грудень 2018 року працювала асистентом кафедри лінгвістики (кафедри гуманітарної підготовки) **Донбаської національної академії будівництва і архітектури (за сумісництвом)**, із січня 2019 року – старший викладач кафедри гуманітарної підготовки **Донбаської національної академії будівництва і архітектури (за сумісництвом)**. З жовтня 2017 року дотепер навчається в аспірантурі за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

За темою дисертації опубліковано 11 наукових праць, із них 3 статті у наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України (1 – у співавторстві); 1 стаття у науковому виданні іншої держави; 6 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій (1 – у співавторстві); 1 – навчальний посібник.

2. Григор'єву В. А., яка виклала основний зміст дисертаційної роботи «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини» та загальні висновки, що були здобуті в результаті здійсненого дослідження.

Шановні присутні! Дозвольте представити основні положення дисертаційного дослідження на тему «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини».

Інтеграція України у світовий простір, соціально-економічні перетворення в державі зумовлюють якісні зміни в усіх галузях економіки. Значною мірою це стосується будівництва – однієї з провідних галузей економіки України, від якої залежить ефективність функціонування усієї системи господарювання в країні. Важливою складовою підвищення виробництва та успішного розвитку будівельної галузі загалом є кадрове забезпечення – наявність висококваліфікованих фахівців, які ґрунтовно володіють теоретичними знаннями, професійними вміннями й навичками, готові до діяльності в складних умовах конкуренції, здатні до самонавчання, самовдосконалення. Стратегічні завдання, що визначають необхідність підвищення якості професійної підготовки майбутніх фахівців, відображено в Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.), «Національній стратегії розвитку освіти України на період до 2021 року» (2013 р.), Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») (1993 р.), Національній доповіді «Про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» (2016 р.).

У цьому контексті важливе значення має вивчення зарубіжного досвіду, ґрунтовний аналіз якого сприятиме виявленню сучасних тенденцій розвитку вищої технічної школи, визначенню особливостей професійної підготовки фахівців інженерних спеціальностей у закладах вищої освіти з метою впровадження позитивних ідей цього досвіду в систему вищої технічної освіти України. Серед країн Європейського Союзу, ключовим фактором економічного процвітання яких є підготовка конкурентоспроможних спеціалістів, можна виокремити Німеччину. Система вищої освіти цієї країни, характерними ознаками якої є гармонійне поєднання старих університетських традицій та інноваційних методів управління освітою, фундаментальної теоретичної освіти та науково-дослідної діяльності, справедливо вважається загальноприйнятим еталоном підготовки спеціалістів.

Здійснений аналіз наукових досліджень засвідчив, що проблема професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини не була предметом спеціального педагогічного дослідження, тоді як систематизація досвіду цієї країни становить значний інтерес і може стати важливим джерелом для удосконалення та модернізації системи вищої технічної освіти України.

Отже, актуальність наукової проблеми, недостатня її теоретична й практична розробленість визначили тему нашого дослідження «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини».

Об'єкт, предмет, мета та інші компоненти наукового апарату дослідження подані в роздаткових матеріалах, тому дозвольте їх не називати, й одразу перейти до викладу змісту основних результатів дослідження.

Відповідно до *першого завдання* було охарактеризовано понятійно-термінологічний апарат дослідження, уточнено сутність понять: «будівництво», «цивільна інженерія», «вища освіта», «вища інженерна освіта», «інженер», «інженер-будівельник»; надано дефініції ключових понять дослідження: «фахівець із будівництва», «професійна підготовка фахівців із будівництва».

Аналіз наукових джерел щодо уточнення сутності зазначених понять дозволяє констатувати, що в освітньому просторі України й Німеччини змістовних розбіжностей щодо їх тлумачення немає. У результаті наукового пошуку було сформульовано визначення ключових понять дослідження.

Так, під «*фахівцем із будівництва*» розуміємо інженера із вищою технічною освітою, який має глибокі наукові знання в галузі будівництва та здатний на високому рівні й творчо проєктувати, планувати, організовувати, координувати й контролювати комплексні будівельні заходи; має екологічне ставлення до перебудови природних систем та технічної реалізації й довгострокового моніторингу, контролю й експлуатації створеної технічної інфраструктури; доцільно організовує роботу колективу та впроваджує передові методи організації праці, використовує ефективні методи керівництва.

Професійну підготовку фахівців із будівництва трактуємо як процес набуття студентом у закладі вищої освіти загальних, професійних компетентностей і якостей особистості, необхідних для роботи в будівельній галузі й вирішення виробничо-технічних, економічних, соціальних та інших завдань за будівельною спеціальністю.

У результаті виконання *другого завдання* дослідження було визначено актуальні напрями наукового вивчення системи професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини, узагальнено організаційні й правові засади її функціонування.

У результаті теоретичного аналізу наукових праць українських та іноземних учених з'ясовано, що підготовка майбутніх фахівців із будівництва є вкрай актуальною освітньою, науковою і соціальною проблемою сьогодення всіх країн світу. До актуальних напрямів наукових досліджень, що стосуються професійної підготовки майбутніх фахівців із будівництва в Німеччині, у наукових колах України й світу належать такі: розвиток інженерної освіти в різні історичні періоди, реформування вищої технічної освіти в контексті Болонського процесу, вимоги до професійної підготовки майбутніх інженерів з урахуванням сучасних потреб ринку праці, дидактичні аспекти освітнього процесу в технічних університетах, особливості організації освітнього процесу в технічних вишах Німеччини, неперервна освіта інженерної освіти будівельників у Німеччині. Утім, аналіз наукових джерел дав підстави стверджувати, що незважаючи на різноаспектне висвітлення проблем фахової підготовки майбутніх інженерів-будівельників у закладах вищої технічної освіти Німеччини, система їхньої професійної підготовки не була предметом окремого комплексного дослідження, який передбачав би цілісну характеристику організаційно-педагогічних умов, особливостей змісту, форм і методів навчання.

Дослідження організаційних засад системи професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини дало змогу виявити, що особливістю німецької системи вищої технічної освіти виступає паралельне

функціонування одноступеневої (традиційної) та двоступеневої моделей. До організаційних особливостей системи професійної будівельної підготовки належать такі: умовою вступу до бакалавріату є наявність атестата найвищого рівня – абітура (Abitur), а також обов'язкове проходження практики на підприємстві перед початком навчання, передумовою для допуску до навчання за магістерською програмою є диплом бакалавра; здобути університетську освіту також можуть особи без Abitur, але, які пройшли мінімум дворічне професійне навчання та мають професійний стаж мінімум три роки; наявність двох видів освітніх програм (програми, орієнтовані на проведення досліджень або програми прикладного характеру), після завершення яких студенти бакалавріату отримують кваліфікацію бакалавра наук або бакалавра інженерії, відповідно, після опанування рівня магістра – магістра наук або магістра інженерії; підсумком навчання на першому і другому рівнях вищої освіти є бакалаврська і магістерська роботи, тривалість написання яких становить від 5 до 10 тижнів та від 12 до 23 тижнів відповідно.

Правове регулювання системи вищої освіти здійснюється на трьох рівнях: Федерації, федеральних земель, закладів вищої освіти. Федерація встановлює на законодавчому рівні базові положення щодо питань вищої освіти, при цьому надає федеральним землям достатньо свободи в організації освітнього процесу. Питання внутрішньої діяльності, план і порядок навчання та викладання, складання іспитів тощо входять до компетенцій закладів вищої освіти. Координування та узгодження політики федеральних земель у галузі вищої освіти здійснюють Постійна конференція міністрів освіти і культури федеральних земель Німеччини, Конференція ректорів закладів вищої освіти Німеччини, Федеральна земельна комісія з планування освіти і розвитку досліджень, Об'єднана наукова конференція, Наукова рада, Німецька асоціація професорів і викладачів вищої школи.

Третє завдання дисертаційного дослідження передбачало виявлення практичних особливостей реалізації сучасної системи фахової підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини; визначення пріоритетних тенденцій професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини на сучасному етапі, характеристику їх сутності та методичних особливостей реалізації.

Аналіз практики професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини виявив, що освітні програми побудовані за модульним принципом, їх змістове наповнення диференційовано на обов'язкові модулі, модулі за обов'язковим вибором, модулі за вільним вибором; семестри структуровано на так званій «лекційний час» і період, вільний від аудиторних занять; увесь термін навчання за освітньою програмою студенти отримують лише фахові знання зі своєї спеціальності; у навчальних планах магістратури відсутні обов'язкові освітні компоненти та виробнича практична підготовка; в освітніх програмах будівельників широко представлені фахові дисципліни екологічного спрямування; особлива увага під час навчання приділяється роботі над проектами; основними видами навчальних занять є лекція, практичне заняття, тьюторіум, інтегроване заняття, семінар, колоквиум, практикум, екскурсія; основними формами здобуття вищої освіти є денна і заочна, яка передбачає «неповний час»

навчання» в році, але вдвічі довший термін для проходження освітньої програми; до форм підсумкового контролю з дисциплін належать усний і письмовий іспити, іспит-портфоліо, написання проектної роботи, письмова контрольна робота, інші види письмових робіт; завершальним етапом навчання в технічних університетах є випускна робота (бакалаврська, магістерська, дипломна), яка за умови дотримання всіх вимог може бути груповою (колективною); наявність бакалаврського й магістерського іспитів, а також дипломного іспиту.

До провідних тенденцій професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині наразі належать: екологізація вищої інженерної освіти у контексті Концепції сталого розвитку; дуальна форма навчання; цифровізація інженерної освіти.

Відповідно до *четвертого завдання* дослідження було порівняно сучасний стан і особливості професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні та сформульовано організаційно-педагогічні умови використання позитивного досвіду Німеччини в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні.

Здійснений порівняльний аналіз окремих аспектів професійної підготовки майбутніх фахівців із будівництва в Німеччині та Україні дав змогу виявити відмінності німецької системи професійної підготовки майбутніх інженерів-будівельників від української, до головних з яких можна віднести: одночасне функціонування одноступеневої і двоступеневої моделей; відсутність вступних іспитів, але необхідність проходження попередньої практики на підприємстві; відсутність практичної підготовки в магістратурі; широкий спектр форм навчальних занять; високий рівень технічного оснащення та впровадження інформаційних технологій в освітній процес; індивідуальний підхід до освітнього процесу; відсутність обов'язкового вивчення гуманітарних та соціально-економічних дисциплін; дуальна форма навчання, яка успішно увійшла до системи вищої освіти Німеччини.

Результати наукового пошуку дали змогу сформулювати та обґрунтувати організаційно-педагогічні умови впровадження позитивного досвіду Німеччини у процес професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні:

- суттєво розширити перелік дисциплін вибіркової частини освітньо-професійної програми підготовки майбутніх фахівців із будівництва, відпрацювати єдиний механізм вибору студентами вибірових освітніх компонентів, налагодити в технічних ЗВО України роботу консультативних центрів щодо побудови індивідуальної освітньої траєкторії кожного студента;

- гуманітарні та соціально-економічні дисципліни перенести до вибірових освітніх компонентів та наблизити їх зміст до спеціальності (спеціалізації) майбутнього фахівця з будівництва;

- на етапі розроблення освітніх програм із будівництва закладати в них проектну роботу студентів, що допоможе їм теоретично та практично опанувати колективний та міждисциплінарний характер будівельних процесів;

- запровадити обов'язкове проходження пропедевтичної практики за спеціальністю перед вступом до вишу або на перших тижнях навчання у технічному ЗВО;

- цілеспрямовано оновлювати зміст підготовки майбутніх інженерів-будівельників відповідно до вимог часу, зокрема збільшити перелік курсів (тем) зі сталого розвитку, зеленого будівництва тощо;

- урізноманітнювати процес професійної підготовки фахівців із будівництва новими видами навчальних занять;

- активізувати розвиток елементів дуальної форми здобуття вищої освіти та її повної форми у технічних ЗВО;

- активно використовувати в освітньому процесі цифрові технології, зокрема специфічні освітні ресурси професійного спрямування.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів зазначеної проблеми. Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо у дослідженні підготовки докторів філософії з будівництва; вивченні досвіду професійної підготовки фахівців із будівництва в інших країнах світу, зокрема, Сполучених Штатах Америки, Великої Британії, Японії.

Дякую за увагу!

Дисертантка відповіла на запитання.

Доктор педагогічних наук, професор Бондаренко В. І.: Якими суперечностями зумовлюється актуальність і доцільність Вашого дослідження?

Григор'єва В. А.: Дякую за запитання. Актуальність і доцільність нашого дослідження зумовили суперечності між:

– вимогами міжнародного ринку праці і недостатнім рівнем професійної підготовки фахівців із будівництва в закладах вищої технічної освіти України;

– наявністю успішного педагогічного досвіду підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі будівництва в технічних університетах Німеччини і відсутністю його комплексного дослідження у вітчизняній педагогічній теорії і практиці;

– необхідністю вдосконалення процесу професійної підготовки фахівців із будівництва й недостатнім рівнем розробленості в сучасній українській педагогічній науці його науково-педагогічного та методологічного забезпечення.

Кандидат педагогічних наук, доцент Вікторенко І.Л.: У чому полягає практичне значення Вашого дослідження?

Григор'єва В. А.: Дякую за запитання. Практичне значення нашого дослідження полягає в можливості реалізації визначених організаційно-педагогічних умов у процесі реформування системи професійної підготовки майбутніх інженерів-будівельників у закладах вищої технічної освіти України, у використанні навчального посібника «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини» під час підготовки фахівців із будівництва. Матеріали наукового пошуку можуть бути застосовані в технічних ЗВО з метою підвищення ефективності освітнього процесу.

Доктор педагогічних наук, доцент Саяпіна С. А.: Структуру, зміст і методику професійної підготовки фахівців із будівництва яких технічних університетів Німеччини Ви досліджували? За якими критеріями обиралися ці заклади вищої освіти?

Григор'єва В. А.: Дякую за запитання. Для вивчення структури, змісту і методики професійної підготовки майбутніх інженерів-будівельників нами було обрано два заклади вищої освіти – Технічний університет Берліна і Технічний університет Дрездена, які належать до найбільших та всесвітньо відомих університетів Німеччини. Вибір цих закладів вищої технічної освіти обумовлено тим, що зазначені університети здійснюють підготовку інженерів-будівельників за різними моделями: ступеневою – (бакалавр, магістр (Технічний університет Берліна) і одноступеневою – (дипломований інженер (Технічний університет Дрездена)).

Доктор педагогічних наук, доцент Топольник Я.В.: Чи мали Ви можливість з'їздити до Німеччини з метою вивчення педагогічного досвіду підготовки майбутніх інженерів-будівельників у технічних університетах?

Григор'єва В. А.: Дякую за запитання. Так, у мене була можливість вивчити досвід професійної підготовки фахівців із будівництва безпосередньо в Німеччині. У 2019 році я відвідала Технічний університет Берліна, де мала можливість поспілкуватися з очільником кафедри статички і динаміки, яка здійснює підготовку інженерів-будівельників, та ознайомитися з нормативно-правовим забезпеченням освітнього процесу тощо.

Кандидат педагогічних наук, доцент Вовк Н. В.: Які організаційно-педагогічні умови впровадження позитивного досвіду Німеччини в процес професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні запропоновано Вами?

Григор'єва В. А.: Дякую за запитання. У результаті наукового пошуку нами було сформульовано й обґрунтовано такі організаційно-педагогічні умови:

- суттєве розширення переліку дисциплін вибіркової частини освітньо-професійної програми підготовки майбутніх фахівців із будівництва, відпрацювання єдиного механізму вибору студентами вибірових освітніх компонентів, налагодження в закладах вищої технічної освіти України роботи консультативних центрів щодо побудови індивідуальної освітньої траєкторії кожного студента;

- перенесення гуманітарних та соціально-економічних дисциплін до вибірових освітніх компонентів та наближення їх зміст до спеціальності (спеціалізації) майбутнього фахівця з будівництва;

- на етапі розроблення освітніх програм закладення в них проєктної роботи студентів, яка сприятиме теоретичному та практичному опануванню колективного та міждисциплінарного характеру будівельних процесів;

- запровадження обов'язкового проходження пропедевтичної практики за спеціальністю перед вступом до вишу або на перших тижнях навчання у закладі вищої технічної освіти;

- цілеспрямоване оновлення змісту підготовки майбутніх інженерів-

будівельників відповідно до вимог часу, зокрема збільшення переліку курсів (тем) зі сталого розвитку, зеленого будівництва тощо;

- урізноманітнення процесу професійної підготовки фахівців із будівництва новими видами навчальних занять;

- активізація розвитку елементів дуальної форми здобуття вищої освіти та її повної форми у закладах вищої технічної освіти;

- активне використання в освітньому процесі цифрових технологій, зокрема специфічних освітніх ресурсів професійного спрямування.

Доктор педагогічних наук, професор Стешенко В. В.: Однією з організаційно-педагогічних умов підвищення ефективності освітнього процесу професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю Ви визначаєте запровадження обов'язкового проходження попередньої практики перед вступом до вишу. Назвіть переваги цієї практики.

Григор'єва В. А.: Дякую за запитання. Попередня практика допоможе майбутнім студентам остаточно переконатися у правильності вибору спеціальності, оскільки надає абітурієнтам можливість отримати уявлення про майбутню професію, ознайомитися з виробництвом, зрозуміти, у чому полягають професійні обов'язки інженера-будівельника та що належить до кола його завдань. В Україні, на жаль, вибір професії є часто необдуманим. У багатьох випадках його роблять батьки, а не абітурієнти. У випадку, коли обрана спеціальність не відповідає природним нахилам та інтересам студента, навчання стає просто втратою часу. На нашу думку, одним із шляхів вирішення цієї проблеми може стати обов'язкове проходження абітурієнтами практики перед вступом до університету.

Доктор педагогічних наук, професор Гаврілова Л. Г.: У своєму виступі Ви назвали однією із пріоритетних тенденцій професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині екологізацію інженерної освіти. У чому вона полягає?

Григор'єва В. А.: Дякую за запитання. Одним із ключових завдань екологізації вищої інженерної освіти у контексті Концепції сталого розвитку є збереження і відновлення природних екосистем та їх здатності до самовідтворення. Екологізація інженерної освіти в заладах вищої технічної освіти здійснюється шляхом запровадження у ЗВО освітніх програм, пов'язаних із навколишнім середовищем, таких як «Вторинна переробка / відновлення», «Міська система управління водопостачанням», «Відновлювальні джерела енергії», «Системи вітроенергетики» тощо. Крім того до освітніх програм професійної підготовки майбутніх інженерів-будівельників у технічних університетах Німеччини було включено нові курси, які стосуються екологічних аспектів будівництва, зокрема «Будівельна екологія», «Дорожнє будівництво і навколишнє середовище» та ін., а також доповнено навчальні дисципліни змістовими модулями (окремими темами). Екологізація інженерної освіти поєднує такі засоби впливу на екологічну свідомість майбутніх інженерів: інтегрований (міждисциплінарний) підхід до навчання шляхом перегляду освітніх програм, зміна педагогічних підходів, що мають включати: розроблення навчальних та соціальних проєктів, моделювання, рольові (ділові) ігри, практичні екологічні,

завдання, застосування проблемного навчання, відпрацювання навичок системного та прогностичного мислення майбутніх інженерів.

Головуючий на засіданні – доктор педагогічних наук, професор Стешенко В. В. запропонував розпочати обговорення результатів дисертаційної роботи Григор'євої Віти Анатоліївни.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і практики початкової освіти, декан факультету початкової, технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» Хижняк Інна Анатоліївна:

1. Характеристика особистості здобувача. *Григор'єва Віта Анатоліївна* з 1998 по 2003 р. навчалася в Горлівському державному педагогічному інституті іноземних мов, отримала повну вищу освіту за спеціальністю «Педагогіка і методика середньої освіти. Мова і література (німецька) та українська мова і література» і здобула кваліфікацію вчителя німецької мови та зарубіжної літератури, української мови і літератури.

Із вересня 2005 року по листопад 2011 року працювала викладачем німецької та української мови в Краматорському вищому професійному училищі № 14. Із лютого 2015 року по вересень 2017 року – асистент кафедри лінгвістики Донбаської національної академії будівництва і архітектури (ДонНАБА). Із вересня 2017 року по грудень 2018 року працювала асистентом кафедри лінгвістики (кафедри гуманітарної підготовки) ДонНАБА за сумісництвом, із січня 2019 року – старшим викладачем кафедри гуманітарної підготовки ДонНАБА за сумісництвом. Із жовтня 2017 року дотепер навчається в аспірантурі за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Протягом навчання в аспірантурі *Григор'єва В. А.* зарекомендувала себе як висококваліфікований фахівець, здатний самостійно окреслювати науково-дослідні завдання, визначати ефективні шляхи їх вирішення, узагальнювати, аналізувати й систематизувати матеріал дослідження.

2. Виконання освітньо-наукової програми. Здобувачка *Григор'єва В. А.* повністю виконала індивідуальний навчальний план відповідно до освітньо-наукової програми аспірантури Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» за такими дисциплінами: «Філософія науки і методологія дослідження» (6 кредитів / 180 годин), «Англійська мова наукового та професійного спрямування» (8 кредитів / 240 годин), «Сучасні технології дослідження» (6 кредитів / 180 годин), «Теорія і методика професійної освіти» (5 кредитів / 150 годин), «Інформаційно-комунікаційні технології в педагогічних дослідженнях» (5 кредитів / 150 годин), «Педагогічні технології в професійній освіті» (5 кредитів / 150 годин), «Теорія і практика формування змісту професійної освіти» (5 кредитів / 150 годин), «Стратегічний менеджмент в освіті» (5 кредитів / 150 годин), «Компетентнісний підхід у сучасній освіті» (5 кредитів / 150 годин), практика (асистентська) (10 кредитів / 300 годин), що повністю відповідає Національній рамці кваліфікацій та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами).

Григор'єва В. А. здобула глибокі знання зі спеціальності (240 кредитів ЄКТС): пройшла цикли загальної підготовки (I рік підготовки, 01 жовтня 2017 р. – 30 вересня 2018 р.), професійної підготовки (I рік підготовки, 01 жовтня 2017 р. – 30 вересня 2018 р.; II рік підготовки, 01 жовтня 2018 р. – 30 вересня 2019 р.), набула практичні навички застосування принципів пошуку основних проблем у розвитку сучасної професійної освіти, застосування методологічних основ педагогічних досліджень у власній професійній діяльності, організації проведення власного педагогічного дослідження, використання сучасних технологій дослідження, дотримуючись етичних норм професійної діяльності, здійснення освітнього процесу і виховної роботи у закладах вищої освіти, застосування інформаційно-комунікаційних технологій у власних наукових дослідженнях і в наукових дослідженнях здобувачів вищої освіти, застосування принципів компетентнісного підходу в сучасній освіті.

Здобувачка *Григор'єва В. А.* оволоділа загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору (60 кредитів ЄКТС).

Під час виконання освітньо-наукової програми аспірантури *Григор'єва Віта Анатоліївна* набула універсальних навичок дослідника (180 кредитів ЄКТС), зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та формування пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності. Аспірантка здобула мовні компетентності, достатні для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (*німецькою*) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів із відповідної спеціальності (8 кредитів ЄКТС). *Григор'єва В. А.* здобула необхідні теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності. Здобувачка оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провела власне наукове дослідження, результати якого мають новизну, теоретичне та практичне значення.

3. Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми).

Індивідуальний план наукової роботи *Григор'євої Віти Анатоліївни* був затверджений рішенням вченої ради Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» 18 жовтня 2017 р. (протокол №3). Науковий керівник: Хижняк Інна Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, декан факультету початкової, технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол №3 від 11 листопада 2018 р.). Термін виконання роботи: 2017-2021 роки.

Здобувачка *Григор'єва В. А.* виконувала всі розділи індивідуального плану наукової роботи в установлені терміни. Своєчасність та повнота виконання індивідуального плану аспіранта підтверджена результатами проміжної (піврічної), підсумкової (річної) атестації.

4. Актуальність дисертації. Інтеграція України у світовий простір, соціально-економічні перетворення в державі зумовлюють якісні зміни в усіх галузях економіки. Значною мірою це стосується будівництва – однієї з провідних галузей економіки України, від якої залежить ефективність функціонування усієї системи господарювання в країні. Важливою складовою підвищення виробництва та успішного розвитку будівельної галузі загалом є кадрове забезпечення – наявність висококваліфікованих фахівців, які ґрунтовно володіють теоретичними знаннями, професійними вміннями й навичками, готові до діяльності в складних умовах конкуренції, здатні до самонавчання, самовдосконалення.

У цьому контексті важливе значення має вивчення зарубіжного досвіду, ґрунтовний аналіз якого сприятиме виявленню сучасних тенденцій розвитку вищої технічної школи, визначенню особливостей професійної підготовки фахівців інженерних спеціальностей у закладах вищої освіти з метою впровадження позитивних ідей цього досвіду в систему вищої технічної освіти України. До країн Європейського Союзу, ключовим чинником економічного процвітання яких є підготовка висококваліфікованих спеціалістів, належить Німеччина. Система вищої освіти Німеччини, характерними ознаками якої є гармонійне поєднання старих університетських традицій та інноваційних методів управління освітою, фундаментальної теоретичної освіти та науково-дослідної діяльності, справедливо вважається загальноприйнятим еталоном підготовки спеціалістів.

Отже, докладне вивчення відповідного досвіду цієї країни та визначення його найкращих здобутків може стати важливим джерелом для впровадження позитивного досвіду у систему вищої технічної освіти України.

5. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Наукова робота виконана відповідно до комплексної теми наукових досліджень «Інноваційні технології в технологічній освіті» (реєстраційний номер 0115U00307), яка розробляється у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Тему дослідження затверджено вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 5 від 20.12.2018 р.).

6. Наукові положення, розроблені особисто здобувачем, та їх новизна.

У роботі аспірантки *Григор'євої В. А.* уперше у вітчизняній педагогіці здійснено комплексне дослідження професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини; описано організаційні і правові засади функціонування системи підготовки фахівців із будівництва в Німеччині (паралельне функціонування одноступеневої та двоступеневої моделей; наявність двох типів кваліфікацій: за освітньо-професійними програмами – бакалавр/магістр інженерії, за освітньо-науковими програмами – бакалавр/магістр наук; регулювання системи вищої освіти на рівнях федерації, федеральних земель, закладів вищої освіти та ін.); визначено пріоритетні тенденції професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини на сучасному етапі (екологізація та цифровізація інженерної освіти; дуальна форма навчання) та відмінності сучасних німецької і української систем професійної підготовки майбутніх фахівців із будівництва; сформульовано організаційно-педагогічні умови використання позитивного досвіду Німеччини₁₂

в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні;

уточнено зміст понять «фахівець із будівництва», «професійна підготовка фахівців із будівництва»; *конкретизовано* напрями наукових досліджень за темою дисертації (розвиток інженерної освіти в різні історичні періоди, реформування вищої технічної освіти в контексті Болонського процесу, вимоги до професійної підготовки майбутніх інженерів з урахуванням сучасних потреб ринку праці, дидактичні аспекти освітнього процесу в технічних університетах, особливості організації освітнього процесу в технічних вишах Німеччини, неперервна освіта технічної інженерної освіти будівельників у Німеччині);

набуло подальшого розвитку вивчення особливостей структури, змісту та методики професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини: обов'язкове проходження практики на підприємстві перед навчанням на бакалавріаті; змістове наповнення освітньої програми диференційовано на обов'язкові модулі, модулі за обов'язковим вибором, модулі за вибором; обов'язкові освітні компоненти стосуються безпосередньо професійної підготовки; відсутність обов'язкових освітніх компонентів та практичної підготовки в магістратурі; обов'язкова наявність бакалаврських і магістерських випускних робіт; колективна міждисциплінарна робота над проектами; широкий спектр форм навчальних занять і підсумкового контролю та ін.

7. Нові науково обґрунтовані теоретичні та / або експериментальні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для певної галузі знань та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень.

Теоретичне значення дослідження полягає в уточненні змісту понять «фахівець із будівництва», «професійна підготовка фахівців із будівництва»; визначенні й обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов використання позитивного досвіду Німеччини в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні.

Практичне значення отриманих результатів полягає в можливості реалізації визначених організаційно-педагогічних умов у процесі реформування системи професійної підготовки фахівців із будівництва в закладах вищої технічної освіти України; у використанні навчального посібника «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини» під час фахової підготовки майбутніх інженерів-будівельників. Результати наукового пошуку можуть бути застосовані в закладах вищої технічної освіти, які здійснюють професійну підготовку майбутніх фахівців будівельного профілю, з метою підвищення ефективності освітнього процесу.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1358 від 10.09.2020 р.), Донбаської національної академії будівництва і архітектури (довідка № 03-05-05-237/1 від 18.05.2020 р.), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-20-266/1 від 29.05.2020 р.).

8. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Достовірність і обґрунтованість сформульованих Григор'євою В. А. наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджено широкою джерельною базою (289 найменувань, із них 139 – іноземною мовою), вдалим вибором та використанням низки теоретичних і емпіричних методів дослідження.

9. Апробація результатів дисертації.

Основні результати дослідження було оприлюднено на науково-практичних конференціях різних рівнів:

- *Міжнародного*: «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій» (Слов'янськ, 2018, 2019), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін» (Суми, 2019), «Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти» (Канада – Сербія – Азербайджан – Польща – Україна, 2020), «Проблеми професійного розвитку вчителя в контексті оновлених освітніх стандартів» (Слов'янськ, 2020);

- *Всеукраїнського*: «Економіко-гуманітарні проблеми сьогодення» (Краматорськ, 2019).

Результати дослідження обговорено та отримано позитивну оцінку на засіданнях кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (2017–2020 рр.).

10. Повнота опублікування результатів дисертації, кількість наукових публікацій та конкретний особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих зі співавторами та зарахованих за темою дисертації.

За матеріалами дисертації опубліковано 4 статті, із них 3 – у наукових фахових виданнях України (1 – у співавторстві); 1 – у науковому виданні іншої держави; 6 тез доповідей у матеріалах науково-практичних конференцій (1 – у співавторстві); 1 – навчальний посібник.

Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що виносяться на захист.

В опублікованих працях у співавторстві з Хижняк І. А.: «Проблема підготовки фахівців цивільної інженерії в Німеччині у вітчизняних та іноземних дослідженнях» – визначено особливості реформування інженерної освіти в контексті Болонського процесу, з'ясовано дидактичні аспекти сучасної системи вищої технічної освіти Німеччини; «Актуальність вивчення німецького досвіду підготовки фахівців цивільної інженерії в умовах інноваційного розвитку вищої технічної освіти України» – обґрунтовано необхідність вивчення німецького педагогічного досвіду підготовки фаховоспроможних інженерів-будівельників.

Спеціальність, якій відповідає дисертація: дисертація повністю відповідає паспорту спеціальності 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями).

11. Єдність змісту роботи, оцінка мови та стилю дисертації.

Матеріали дисертації викладено послідовно у формально-логічний спосіб із дотриманням наукового стилю писемного мовлення.

12. Інформація про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

Під час виконання дисертації здобувачка дотримувалася принципів академічної доброчесності, за результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації.

13. Відповідність дисертації вимогам Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167, та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40.

Дисертація здобувачки *Григор'євої Віти Анатоліївни* за темою «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини» за спеціальністю 015–Професійна освіта (за спеціалізаціями) повністю відповідає вимогам пп. 10-12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167, та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40, та може бути представлена до проведення попередньої експертизи.

У процесі обговорення **ВИСТУПИЛИ:**

Офіційний рецензент Набока О. Г., доктор педагогічних наук, професор, перший проректор із науково-педагогічної роботи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»:

Актуальність теми дисертаційної роботи. Досвід європейських країн з розвинутою ринковою економікою, зокрема Німеччини, свідчить про пряму залежність темпів удосконалення та розвитку виробництва, його конкурентоспроможність на світовому ринку від рівня професійної підготовки кадрів. У цьому контексті важливе значення має вивчення зарубіжного досвіду, ґрунтовний аналіз якого сприятиме визначенню особливостей професійної підготовки фахівців інженерних спеціальностей у закладах вищої освіти Німеччини з метою впровадження позитивних ідей цього досвіду в систему вітчизняної вищої будівельної освіти України. Тим більше, що сьогодні будівельна галузь України, навіть за наявності високого рівня безробіття, відчуває гостру потребу у висококваліфікованих кадрах.

У цьому аспекті значний науковий і практичний інтерес становить професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини, що актуалізує проведення дослідження, репрезентованого в науковій роботі Григор'євої Віти Анатоліївни. Відзначимо, що актуальність наукової роботи вочевидь підсилюється низкою суперечностей, що виникають між вимогами міжнародного ринку праці і недостатнім рівнем професійної підготовки фахівців із будівництва в закладах вищої технічної освіти України; наявністю успішного педагогічного досвіду підготовки висококваліфікованих фахівців у галузі будівництва в технічних університетах Німеччини і відсутністю його комплексного дослідження у вітчизняній педагогічній теорії і практиці; необхідністю вдосконалення процесу професійної підготовки фахівців із будівництва й недостатнім рівнем розробленості в сучасній українській

педагогічній науці його науково-педагогічного та методологічного забезпечення.

У дисертації обґрунтовано, що розв'язання зазначених суперечностей, а також комплексний аналіз процесу професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині, систематизація педагогічного досвіду цієї країни може стати важливим джерелом для удосконалення та модернізації системи вищої технічної освіти України.

Зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами. Актуальність дослідження В.А. Григор'євої підкреслюється тим, що дисертацію виконано відповідно до комплексної теми наукових досліджень «Інноваційні технології в технологічній освіті» (реєстраційний номер 0115U00307), яка розробляється у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Тема затверджена вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 5 від 20.12.2018 р.).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація В.А. Григор'євої є комплексним дослідженням, у якому:

уперше у вітчизняній педагогіці здійснено комплексне дослідження професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини; *описано* організаційні і правові засади функціонування системи підготовки фахівців із будівництва в Німеччині (паралельне функціонування одноступеневої та двоступеневої моделей; наявність двох типів кваліфікацій: за освітньо-професійними програмами – бакалавр/магістр інженерії, за освітньо-науковими програмами – бакалавр/магістр наук; регулювання системи вищої освіти на рівнях федерації, федеральних земель, закладів вищої освіти та ін.); *визначено* пріоритетні тенденції професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини на сучасному етапі (екологізація та цифровізація інженерної освіти; дуальна форма навчання) та відмінності сучасних німецької і української систем професійної підготовки майбутніх фахівців із будівництва; *сформульовано* організаційно-педагогічні умови використання позитивного досвіду Німеччини в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні;

уточнено зміст понять «фахівець із будівництва», «професійна підготовка фахівців із будівництва»; *конкретизовано* напрями наукових досліджень за темою дисертації (розвиток інженерної освіти в різні історичні періоди, реформування вищої технічної освіти в контексті Болонського процесу, вимоги до професійної підготовки майбутніх інженерів з урахуванням сучасних потреб ринку праці, дидактичні аспекти освітнього процесу в технічних університетах, особливості організації освітнього процесу в технічних вишах Німеччини, неперервна освіта технічної інженерної освіти будівельників у Німеччині);

набуло подальшого розвитку вивчення особливостей структури, змісту та методики професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини: обов'язкове проходження практики на підприємстві перед навчанням на бакалавріаті; змістове наповнення освітньої програми диференційовано на обов'язкові модулі, модулі за обов'язковим вибором, модулі за вибором; обов'язкові освітні компоненти стосуються безпосередньо професійної підготовки; відсутність обов'язкових освітніх компонентів та практичної підготовки в магістратурі; обов'язкова наявність бакалаврських і

магістерських випускних робіт; колективна міждисциплінарна робота над проектами; широкий спектр форм навчальних занять і підсумкового контролю та ін.

Наукове та практичне значення. Дисертаційна робота В.А. Григор'євої містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему.

У результаті проведеного дослідження дисертанткою:

охарактеризовано понятійно-термінологічний апарат дослідження, уточнено сутність понять: «будівництво», «цивільна інженерія», «вища освіта», «вища інженерна освіта», «інженер», «інженер-будівельник»; надано дефініції ключових понять дослідження: «фахівець із будівництва», «професійна підготовка фахівців із будівництва»;

досліджено актуальні напрями наукового вивчення системи професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини, узагальнено організаційні й правові засади її функціонування;

виявлено практичні особливості реалізації сучасної системи фахової підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини: описано структуру, зміст та методику професійного навчання; визначено пріоритетні тенденції професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини на сучасному етапі, охарактеризовано їх сутність та методичні особливості реалізації;

здійснено порівняльний аналіз та виявлено особливості професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні та сформульовано організаційно-педагогічні умови використання позитивного досвіду Німеччини в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні.

Дисертанткою підготовлено навчальний посібник «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини», матеріали якого можуть бути застосовані у закладах вищої технічної освіти, що здійснюють професійну підготовку майбутніх фахівців будівельного профілю, з метою підвищення ефективності освітнього процесу.

Результати дисертаційного дослідження В.А. Григор'євої мають теоретичну та практичну значущість, достатньо обґрунтовані, пройшли апробацію та впроваджено в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, Донбаської національної академії будівництва і архітектури, Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет».

Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях. Основні наукові положення й результати дисертаційного дослідження викладено в 11 публікаціях, із них: 3 – у наукових фахових виданнях України (1 – у співавторстві); 1 – у науковому виданні іншої держави; 6 – у матеріалах науково-практичних конференцій (1 – у співавторстві); 1 – навчальний посібник.

На основі аналізу змісту публікацій В.А. Григор'євої можна констатувати, що наукові положення, висновки та рекомендації, які було отримано в результаті проведеної роботи, у друкованих працях викладено достатньо повно.

Ступінь обґрунтованості наукових положень. Сформульовані В.А. Григор'євою наукові положення, висновки і пропозиції дисертаційного дослідження є аргументованими.

Зміст рецензованої роботи свідчить про ґрунтовне вивчення дослідницею проблеми, глибину, виваженість і самостійність її аналізу, системний тип осмислення фактологічного матеріалу, що дозволило досягти поставленої мети і розв'язати систему теоретичних і прикладних завдань.

Достовірність одержаних результатів підтверджується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних положень дослідження, застосуванням загальнонаукових і спеціальних методів, апробацією та впровадженням результатів роботи в освітню реальність закладів вищої освіти.

Висновкам, представленим у дисертації, властиві повнота та логічність викладу.

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення. Робота складається з анотації українською та англійською мовами, списку опублікованих праць за темою дисертації, вступу, двох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

На основі критичного аналізу різних теоретико-методологічних підходів до розв'язання проблеми професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини дисертантка окреслила коло питань, які поки що не знайшли наукового розв'язання, що й дало їй можливість чітко визначити мету, об'єкт, предмет, завдання, наукову та практичну значущість дослідження. Авторка цілком правомірно ставить собі за мету обґрунтувати організаційно-педагогічні умови використання позитивного досвіду Німеччини в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні на основі цілісного аналізу теоретичного і практичного досвіду професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини.

Необхідно відзначити глибокий теоретичний аналіз автором дисертаційної роботи наукових джерел із досліджуваної проблематики. Досить ґрунтовно визначено ступінь розробленості проблеми дослідження в науковій літературі і практиці, який дозволив віднести до актуальних напрямів наукових досліджень, які стосуються професійної підготовки майбутніх фахівців із будівництва в Німеччині, у наукових колах України й світу такі: розвиток інженерної освіти в різні історичні періоди, реформування вищої технічної освіти в контексті Болонського процесу, вимоги до професійної підготовки майбутніх інженерів з урахуванням сучасних потреб ринку праці, дидактичні аспекти освітнього процесу в технічних університетах, особливості організації освітнього процесу в технічних вишах Німеччини, неперервна освіта інженерної освіти будівельників у Німеччині.

Позитивної оцінки заслуговують визначені авторкою сучасні провідні тенденції професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині, як-от: екологізація вищої інженерної освіти у контексті Концепції сталого розвитку; дуальна форма навчання; цифровізація інженерної освіти.

У фокусі особливої дослідницької уваги дисертантки є виявлені відмінності німецької системи професійної підготовки майбутніх інженерів-будівельників

від української, до основних із яких належать такі: одночасне функціонування одноступеневої (традиційної) і двоступеневої моделей; відсутність вступних іспитів, але необхідність проходження попередньої практики на підприємстві; відсутність практичної підготовки в магістратурі; широкий спектр форм навчальних занять; високий рівень технічного оснащення та впровадження інформаційних технологій в освітній процес; індивідуальний підхід до освітнього процесу; відсутність обов'язкового вивчення гуманітарних та соціально-економічних дисциплін; дуальна форма навчання, яка успішно увійшла до системи вищої освіти Німеччини.

У роботі дисертантка доводить, що до організаційно-педагогічних умов впровадження позитивного досвіду Німеччини у процес професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні варто віднести: суттєве розширення переліку дисциплін вибіркової частини освітньо-професійної програми підготовки майбутніх інженерів-будівельників, відпрацювання механізму вільного вибору студентами освітніх компонентів вибірових модулів, налагодження в технічних ЗВО України роботи консультативних центрів щодо побудови індивідуальної освітньої траєкторії кожного студента; перенесення гуманітарних та соціально-економічних дисциплін до модулів вільного вибору студента та наближення їх зміст до спеціальності (спеціалізації) майбутнього фахівця з будівництва; на етапі розроблення освітніх програм із будівництва передбачати в них проєктну роботу студентів, що допоможе їм теоретично та практично опанувати колективний та міждисциплінарний характер будівельних процесів; запроваджувати обов'язкове проходження пропедевтичної практики за спеціальністю перед вступом до вишу або на перших тижнях навчання в технічному ЗВО; цілеспрямовано оновлювати зміст підготовки майбутніх інженерів-будівельників відповідно до вимог часу, зокрема збільшувати перелік курсів (тем) зі сталого розвитку, зеленого будівництва тощо; урізноманітнювати процес професійної підготовки фахівців із будівництва новими видами навчальних занять; активізувати розвиток елементів дуальної форми здобуття вищої освіти та її повної форми у технічних ЗВО; активно використовувати в освітньому процесі цифрові технології, застосовуючи специфічні освітні ресурси професійного спрямування.

Дисертантка сформулювала аргументовані висновки, що відзначаються логікою і необхідним ступенем узагальнення. Додатки, таблиці, рисунки увиразнюють уявлення щодо цілісності, завершеності, самостійності і наукової переконливості проведеного дослідження В.А. Григор'євою.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Загалом позитивно оцінюючи наукове і практичне значення отриманих дисертанткою результатів, слід відмітити деякі дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1) рекомендуємо за доцільне уточнити – дефініції ключових понять дослідження «фахівець із будівництва», «професійна підготовка фахівців із будівництва» визначені для системи вищої освіти Німеччини та чим відрізняється розуміння цих понять у вітчизняній системі вищої технічної освіти;

2) з огляду на проведений дисертанткою ретроспективний аналіз етапів розвитку інженерної освіти у Німеччині, вважаємо за доречне рекомендувати більш чітко окреслити особливості змісту, форм і методів навчання будівельники на різних історичних етапах;

3) на наш погляд, поглибленню змісту дисертації сприяло б у п. 2.3 розширення кола вітчизняних технічних університетів з питань вивчення освітніх програм підготовки фахівців із будівництва концептуально-змістовного контенту освітніх програм відповідного спрямування конкретних університетів;

4) цікавим би було дослідження досвіду залучення стейкхолдерів до процесу удосконалення освітніх програм підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини;

5) потребують додаткового обґрунтування та розроблення механізму впровадження організаційно-педагогічні умови використання позитивного досвіду Німеччини в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні.

Зазначені зауваження та побажання носять рекомендаційний та дискусійний характер, але не знижують загальної позитивної оцінки дослідження В.А. Григор'євої.

Загальний висновок. Дисертація В.А. Григор'євої «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями) за своїми актуальністю, науково-теоретичним рівнем, новизною постановки та розв'язанням проблем, практичним значенням відповідає вимогам пп. 10-12 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 р. № 167 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 р. № 40, та може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій раді зі спеціальності 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний рецензент Бескорса О. С., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та практики початкової освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»:

Актуальність рецензованої дисертаційної роботи полягає в тому, що в умовах інтеграції України до європейського економічного простору виникає необхідність унесення кардинальних змін до системи професійної підготовки фахівців технічних спеціальностей у цілому та зокрема фахівців із будівництва. Ці зміни мають сприяти підвищенню конкурентоспроможності фахівців у нових соціально-економічних умовах. Уходження до європейського співтовариства не може бути реалізовано без модернізації системи освіти, спрямованої на підготовку компетентних фахівців, рівень професіоналізму яких відповідає вимогам часу, вимогам роботодавців. Вибір предмету наукового дослідження є цілком зрозумілим, адже: по-перше, Німеччина є провідною країною Європи із потужною економікою, а сфера будівництва має безпосередній вплив на зростання економічного потенціалу країни; по-друге, Німеччина має історичні освітні традиції, що можуть бути використані для позитивного оновлення системи освіти; по-третє, країна має ефективне законодавче забезпечення щодо регулювання системи вищої освіти.

Із огляду на вищезазначене можна підкреслити своєчасність і актуальність дисертаційної роботи Григор'євої В. А. на тему „Професійна підготовка”₂₀

фахівців із будівництва у технічних університетах Німеччини”. Дослідження виконано відповідно до комплексної теми наукових досліджень „Інноваційні технології в технологічній освіті” (реєстраційний номер 0115U00307), яка розробляється у ДВНЗ „Донбаський державний педагогічний університет”. Тема затверджена вченою радою Державного вищого навчального закладу „Донбаський державний педагогічний університет” (протокол № 5 від 20.12.2018 р.).

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки і рекомендації дисертаційної роботи В. А. Григор'євої є ґрунтовними, що підтверджується використанням суттєвої теоретичної бази дослідження, аналізом офіційних документів та навчально-методичної документації, коректним визначенням наукового апарату дисертації, поєднанням теоретичних й емпіричних методів дослідження. Дисертантка свідомо поставила за мету на основі цілісного аналізу теоретичного і практичного досвіду професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини обґрунтувати організаційно-педагогічні умови використання позитивного досвіду Німеччини в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні. Відповідно до мети дослідження сформульовані основні його завдання. Виклад результатів дослідження Віти Анатоліївни логічно розпочинається із характеристики понятійно-термінологічного апарату дослідження, виділення актуальних напрямів наукових досліджень у наукових колах України й світу, що стосуються професійної підготовки майбутніх фахівців із будівництва в Німеччині. Аналіз тексту дисертації та змісту публікацій В. А. Григор'євої дають змогу дійти висновку про наукову обґрунтованість і достовірність представлених результатів.

Оцінка змісту дисертації, її завершеність у цілому. Робота складається з анотації (українською та англійською мовами), списку публікацій дисертантки, вступу, двох розділів, на сторінках яких розгортається науковий наратив і аналіз різного роду джерел (наукові праці українських і зарубіжних учених, довідково-енциклопедична література, нормативно-законодавчі документи, положення про організацію освітнього процесу в технічних університетах Німеччини), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків і за структурою відповідає сучасним вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

У першому розділі дисертації „Теоретичні засади професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини” уточнено категоріальний апарат дослідження; висвітлено проблему фахової підготовки майбутніх інженерів-будівельників у закладах вищої технічної освіти Німеччини; з'ясовано організаційні та правові засади функціонування системи підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини.

На позитивну оцінку також заслуговує уточнення категоріального апарату дослідження на основі залучення значної джерельної бази, що включає в себе такі поняття, як „будівництво”, „цивільна інженерія”, „вища освіта”, „інженерна освіта”, „технічний університет”, „фахівець із будівництва”, „інженер”, „інженер-будівельник”.

Одним із важливих результатів роботи стало доведення різноаспектності проблеми фахової підготовки майбутніх інженерів-будівельників у закладах вищої технічної освіти Німеччини, що дало підстави авторці стверджувати, що докладне вивчення відповідного досвіду цієї країни та визначення його найкращих здобутків є важливим джерелом для впровадження позитивного досвіду в систему вищої технічної освіти України.

Аналіз нормативно-законодавчих документів, постанов й рекомендацій Постійної Конференції міністрів освіти і культури федеральних земель та Конференції ректорів закладів вищої освіти, положення про організацію навчання та проведення іспитів у технічних університетах Німеччини дав змогу В. А. Григор'євій окреслити організаційні та правові засади функціонування системи підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини, що значно підкреслило вагомість дослідження.

У *другому розділі* „Практика професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині у XXI ст.” авторка розкриває структуру, зміст і форми професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини та університетах України, пріоритетні тенденції професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині, організаційно-педагогічні умови використання позитивного досвіду Німеччини в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні.

Схвальним є те, що дисертанткою проаналізовано структуру, зміст і форми професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини та університетах України, що дозволило окреслити ті організаційно-педагогічні умови використання прогресивних ідей німецького досвіду, які можуть бути ефективно запроваджені в Україні задля реформування системи професійної підготовки фахівців із будівництва, а саме: розширити перелік дисциплін вибіркової частини освітньо-професійної програми підготовки майбутніх інженерів-будівельників; наблизити зміст гуманітарних та соціально-економічних дисциплін до спеціальності (спеціалізації) майбутнього фахівця з будівництва; закладати в освітні програми проєктну роботу студентів; запровадити обов'язкове проходження пропедевтичної практики за спеціальністю перед вступом до вишу; оновлювати зміст підготовки майбутніх інженерів-будівельників відповідно до вимог часу; урізноманітнювати процес професійної підготовки фахівців із будівництва новими видами навчальних занять; активізувати розвиток елементів дуальної форми здобуття вищої освіти; активно запроваджувати в освітній процес цифрові технології.

Позитивним вважаємо повний опис та надання рекомендацій щодо реалізації вище описаних умов із метою модернізації системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні.

Висновки дисертаційної роботи відповідають поставленим завданням і висвітлюють усі здобуті у процесі дослідження результати. Список використаних джерел значний (289 найменувань, із них 138 – іноземними мовами) і показує, що зміст дисертації базується на ґрунтовному інформаційному пошукові в ракурсі визначеної проблеми.

У додатках до дисертації наведено зміст бакалаврських та магістерських програм підготовки фахівців із будівництва в Технічному університеті Берліна,²²

навчальний план базового курсу та основного курсу для усіх спеціалізацій Технічного університету Дрездена, що надало можливість більш комплексно розглянути досліджувану проблему та збагатило саму роботу.

Основні положення і результати дослідження опубліковано в 11 публікаціях, із них: 3 – у наукових фахових виданнях України (1 – у співавторстві); 1 – у науковому виданні іншої держави; 6 – у матеріалах науково-практичних конференцій (1 – у співавторстві); 1 – навчальний посібник.

Аналіз тексту дисертаційної роботи, а також навчального посібника, наукових публікацій дає підстави стверджувати, що вони в достатньому обсязі відображають результати дослідження, які досягнуті комплексним використанням адекватних меті і завданням методів наукового пошуку та потужної джерельної бази, яка піддавалась всебічному аналізу та науковому прогнозу. Аналіз основних положень дисертації підтверджує досягнення мети і вирішення завдань дослідження. Пропозиціям, розробкам та висновкам, які представлені в дисертації, властива повнота та логічність викладення, достатній рівень обґрунтованості й достовірності.

Дискусійні положення. У цілому, позитивно оцінюючи результати наукового дослідження В. А. Григор'євої, вважаємо необхідним вказати на наявність певних зауважень та дискусійних положень:

1. Вважаємо науково доцільним до визначення мети дослідження додати розкриття організаційно-правових засад, структури, змісту і методики професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини, які є предметом дослідження. Адже за вимогами, що висувуються до визначення наукового апарату дослідження, мета повинна бути сформульована таким чином, щоб указувати на об'єкт і предмет дослідження.

2. У дисертації однією з пріоритетних тенденцій професійної підготовки фахівців із будівництва в Німеччині представлено цифровізацію інженерної освіти. На нашу думку, окрім питань дигіталізації процесу організації освітнього процесу доречно також висвітлити питання впливу цифрових технологій на зміст професійної підготовки фахівців із будівництва.

3. На нашу думку, перелік методів дослідження потребує розширення, зокрема до нього можна додати метод базових понять, адже одним із завдань дисертаційної роботи є характеристика понятійно-термінологічного апарату.

4. Вважаємо, що з міркувань уникнення перевантаження основної частини роботи, дані, вміщені, зокрема в таблиці 2.1.1 (с. 101), доцільно було б перенести в додатки.

Висновок. Зазначені зауваження є дискусійними й істотно не впливають на зміст та якість рецензованої дисертаційної роботи. Враховуючи актуальність дослідженої проблеми, наукову новизну положень дисертації, обґрунтованість і достовірність отриманих результатів, їх теоретичну і практичну значущість, вважаємо вважаємо дисертацію Григор'євої Віти Анатоліївни на тему „Професійна підготовка фахівців із будівництва у технічних університетах Німеччини” оригінальним і самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. „Про затвердження Вимог щодо оформлення дисертації” (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за₂₃

№ 155/30023), а також відповідає вимогам пунктів 9-18 „Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії” (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 року № 167) і може бути подана до розгляду у разовій спеціалізованій вченій раді для допуску до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта.

Доктор педагогічних наук, професор Курінна С.М.: Дисертаційна робота Віти Анатоліївни є актуальною, цікавою. Виконана на належному теоретичному і практичному рівнях. Уважаю, що представлене дослідження може бути рекомендоване до розгляду в разовій спеціалізованій вченій раді.

Кандидат педагогічних наук, доцент Вікторенко І. Л.: Наукове дослідження безсумнівно є актуальним і своєчасним. Структура роботи характеризується логічним і чітким поєднанням кожного компонента та підпорядкована реалізації основних завдань дослідження, стиль викладу матеріалу створює позитивне враження. Дисертаційну роботу можна рекомендувати для подання до розгляду в спеціалізовану вчену раду.

Доктор педагогічних наук, професор Стешенко В. В.: Дисертаційна робота виконана на достатньо високому науковому рівні. Авторкою проаналізовано значну кількість джерел, зокрема іноземними мовами. Вдало вибраний комплекс методів дослідження дав можливість досягти поставленої мети. Ґрунтовні відповіді на запитання свідчать про глибоке знання дисертанткою тематики свого дослідження. Вважаю, що дисертація Григор'євої Віти Анатоліївни на тему «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини» відповідає вимогам, які пред'являються до такого виду робіт, та може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій раді.

Доктор педагогічних наук, професор Гаврілова Л.Г.: Наукова робота Григор'євої В.А. за своїм змістом і формою є завершеним дослідженням. Сформульовані дисертанткою організаційно-педагогічні умови доцільно впроваджувати в процес професійної підготовки майбутніх фахівців будівельного профілю в закладах вищої технічної освіти України. Вважаю, що дисертацію можна рекомендувати до розгляду у спеціалізованій вченій раді.

Доктор педагогічних наук, доцент Саяпіна С.А.: Представлене дослідження актуальне, самостійне, таке, що відповідає вимогам до дисертацій за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями) і може бути рекомендованим для представлення в спеціалізовану вчену раду із захисту дисертацій.

Григор'єва Віта Анатоліївна висловила подяку рецензентам та виступаючим за уважне, критичне й принципове ставлення до дисертаційної роботи, за позитивну оцінку її наукової праці й запевнила, що пропозиції колег будуть ретельно проаналізовані і враховані під час доопрацювання дисертації.

Відбулося відкрите голосування по дисертаційній роботі.

На основі обговорення дисертаційної роботи Григор'євої В. А. кафедра педагогіки і методики технологічної та професійної освіти та кафедра теорії і практики початкової освіти ДДПУ дійшли такого висновку.

ВИСНОВОК

фахового семінару спільного засідання кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти та кафедри теорії і практики початкової освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» про дисертацію Григор'євої Віти Анатоліївни «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини», представленій до попередньої експертизи на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Дисертація Григор'євої Віти Анатоліївни «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини» виконана на високому теоретичному та практичному рівні, має конкретний внесок у теорію та практику підготовки фахівців із будівництва, є завершеним дослідженням актуальної наукової проблеми, має цілісний характер, відповідає вимогам пп. 9-12 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 року № 167.

Дослідження виконано відповідно до комплексної теми наукових досліджень «Інноваційні технології в технологічній освіті» (реєстраційний номер 0115U00307), яка розробляється у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Тема затверджена вченою радою Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (протокол № 5 від 20.12.2018 р.).

Актуальність теми дослідження полягає в необхідності внесення змін до системи професійної підготовки фахівців технічних спеціальностей у цілому та зокрема майбутніх інженерів-будівельників із метою підвищення конкурентоспроможності фахівців у нових соціально-економічних умовах, що пов'язані з інтеграцією України до європейського співтовариства. У цьому контексті важливе значення має вивчення зарубіжного досвіду, ґрунтовний аналіз якого сприятиме визначенню особливостей професійної підготовки фахівців інженерних спеціальностей у закладах вищої освіти Німеччини з метою впровадження позитивних ідей цього досвіду в систему вітчизняної вищої будівельної освіти України.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що *уперше* у вітчизняній педагогіці *здійснено* комплексне дослідження професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини; *описано* організаційні і правові засади функціонування системи підготовки фахівців із будівництва в Німеччині (паралельне функціонування одноступеневої та двоступеневої моделей; наявність двох типів кваліфікацій: за освітньо-професійними програмами – бакалавр/магістр інженерії, за освітньо-науковими програмами – бакалавр/магістр наук; регулювання системи вищої освіти на рівнях федерації, федеральних земель, закладів вищої освіти та ін.); *визначено* пріоритетні тенденції професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини на сучасному етапі (екологізація та цифровізація інженерної освіти; дуальна форма навчання) та відмінності₂₅

сучасних німецької і української систем професійної підготовки майбутніх фахівців із будівництва; *сформульовано* організаційно-педагогічні умови використання позитивного досвіду Німеччини в реформуванні сучасної системи професійної підготовки фахівців із будівництва в Україні;

уточнено зміст понять «фахівець із будівництва», «професійна підготовка фахівців із будівництва»; *конкретизовано* напрями наукових досліджень за темою дисертації (розвиток інженерної освіти в різні історичні періоди, реформування вищої технічної освіти в контексті Болонського процесу, вимоги до професійної підготовки майбутніх інженерів з урахуванням сучасних потреб ринку праці, дидактичні аспекти освітнього процесу в технічних університетах, особливості організації освітнього процесу в технічних вишах Німеччини, неперервна освіта технічної інженерної освіти будівельників у Німеччині);

набуло подальшого розвитку вивчення особливостей структури, змісту та методики професійної підготовки фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини: обов'язкове проходження практики на підприємстві перед навчанням на бакалавріаті; змістове наповнення освітньої програми диференційовано на обов'язкові модулі, модулі за обов'язковим вибором, модулі за вибором; обов'язкові освітні компоненти стосуються безпосередньо професійної підготовки; відсутність обов'язкових освітніх компонентів та практичної підготовки в магістратурі; обов'язкова наявність бакалаврських і магістерських випускних робіт; колективна міждисциплінарна робота над проектами; широкий спектр форм навчальних занять і підсумкового контролю та ін.

Практичне значення проведеного дослідження полягає в можливості реалізації визначених організаційно-педагогічних умов у процесі реформування системи професійної підготовки фахівців із будівництва в закладах вищої технічної освіти України; у використанні навчального посібника «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини» під час фахової підготовки майбутніх інженерів-будівельників. Матеріали наукового пошуку можуть бути застосовані в закладах вищої технічної освіти, які здійснюють професійну підготовку майбутніх фахівців будівельного профілю, з метою підвищення ефективності освітнього процесу.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження оприлюднювалися на науково-практичних конференціях:

- *Міжнародного*: «Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій» (Слов'янськ, 2018, 2019), «Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін» (Суми, 2019), «Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі: національний та інтернаціональний аспекти» (Канада – Сербія – Азербайджан – Польща – Україна, 2020), «Проблеми професійного розвитку вчителя в контексті оновлених освітніх стандартів» (Слов'янськ, 2020);

- *Всеукраїнського*: «Економіко-гуманітарні проблеми сьогодення» (Краматорськ, 2019).

Результати дослідження обговорено та отримано позитивну оцінку на засіданнях кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» (2017–2020 рр.).

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 1358 від 10.09.2020 р.), Донбаської національної академії будівництва і архітектури (довідка № 03-05-05-237/1 від 18.05.2020 р.), Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (довідка № 68-20-266/1 від 29.05.2020 р.).

Основні результати дисертаційного дослідження відображено в публікаціях:

1. Григор'єва В. А. Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини: навч. посіб. Слов'янськ: Вид-во Б. І. Маторіна, 2020. 110 с.

2. Григор'єва В. А. Шляхи вдосконалення гуманітарної підготовки майбутніх інженерів. *Педагогічні науки*: зб. наук. праць. Херсон, 2018. Вип. LXXXII. Т. 3. С. 126–129.

3. Григор'єва В., Хижняк І. Проблема підготовки фахівців цивільної інженерії в Німеччині у вітчизняних та іноземних дослідженнях. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. Суми, 2019. № 4 (88). С. 201–212.

4. Григор'єва В. А. Система підготовки інженерів-будівельників у технічних університетах Німеччини. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Педагогічні науки: реалії та перспективи*. Київ, 2019. Вип. 72. Т. 1. С. 123–127.

5. Григор'єва В. А. Дефініція та зміст понять «інженер», «інженер-будівельник» в освітньому просторі України та Німеччини. *Scientific discussion*. 2019. Vol. 1, No. 38. P. 11–14.

6. Григор'єва В. А. Аналіз закордонного досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців як основа інтеграції України у світове освітнє середовище. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Слов'янськ, 04–05 жовтня 2018 р. Слов'янськ, 2018. С. 221–223.

7. Григор'єва В., Хижняк І. Актуальність вивчення німецького досвіду підготовки фахівців цивільної інженерії в умовах інноваційного розвитку вищої технічної освіти України. *Інноваційний розвиток вищої освіти : глобальний, європейський та національний виміри змін* : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Суми, 16–17 квітня 2019 р. Суми, 2019. Т. 1. С. 86–89.

8. Григор'єва В. А. Зміст поняття «цивільна інженерія» в іноземній науковій літературі. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Слов'янськ, 26–27 вересня 2019 р. Слов'янськ, 2019. С. 191–193.

9. Григор'єва В. А. Особливості управління системою вищої освіти в Німеччині. *Економіко-гуманітарні проблеми сьогодення* : збірник наук. праць за матеріалами I Всеукр. наук.-практ. конф., м. Краматорськ, 17–18 жовтня 2019 р. Харків, 2019. Вип. 1. С. 121–123.

10. Григор'єва В. А. Ступенева освіта в Німеччині в контексті Болонського процесу. *Проблеми професійного розвитку вчителя в контексті оновлених освітніх стандартів* : матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет конф., присвяченої 80-річчю заснування Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» та 50-річчю започаткування

підготовки учителів трудового навчання в ДДПУ, м. Слов'янськ, 20 травня 2020 р. Слов'янськ, 2020. С. 90–91.

11. Григор'єва В. А. Проектна робота як важливий елемент інженерної освіти Німеччини. *Актуальні питання, проблеми та перспективи розвитку гуманітарного знання у сучасному інформаційному просторі : національний та інтернаціональний аспекти* : збірник наук. праць за матеріалами XX Міжнар. наук.-практ. конф., м. Монреаль, 30–31 травня 2020 р. Монреаль, 2020. С. 42–44.

УХВАЛИЛИ:

Учасники фахового семінару спільного засідання кафедри педагогіки і методики технологічної та професійної освіти та кафедри теорії і практики початкової освіти Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» рекомендує дисертаційну роботу **Григор'євої Віти Анатоліївни «Професійна підготовка фахівців із будівництва в технічних університетах Німеччини»**, подану на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями) до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

Результати голосування: «за» – 17, «проти» – немає, «утримались» – немає. Рішення прийнято одностайно.

Рецензент:

доктор педагогічних наук, професор,
перший проректор
із науково-педагогічної роботи ДДПУ

О. Г. Набока

Рецензент:

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри теорії і
практики початкової освіти ДДПУ

О.С. Бескорса

Головуючий на засіданні:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і методики
технологічної та професійної освіти ДДПУ



В.В. Стешенко

Секретар засідання:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри педагогіки і методики
технологічної та професійної освіти ДДПУ

О.О. Хващевська

Підписи д.п.н. проф. Набоки О.Г., к.п.н., доц. Бескорсої О.С., д.п.н., проф. Стешенка В.В. та к.п.н., доц. Хващевської О.О. – засвідчую:

Начальник відділу кадрів



Є. С. Сілін